

ILZE AUZIŅA, GUNA RĀBANTE-BUŠA

LU Matemātikas un informātikas institūts
ilze.auzina@lumii.lv, g.rabante@gmail.com

Pozicionālās skaņu pārmaiņas vārdu sadūrā

Runas procesā fonēmas, veidodamas vārdus, seko cita citai un atrodas pastāvīgā savstarpējā iedarbībā, kuras rezultātā var mainīties fonēmas sākotnējā kvantitāte vai kvalitāte. Tas notiek tādēļ, ka runas orgāni sagatavojas nākamās fonēmas artikulācijai — jau iepriekšējās fonēmas beigu daļā ieņem vajadzīgo stāvokli vai arī saglabā tādu pašu stāvokli, kāds bijis iepriekšējās fonēmas izrunas laikā.

Parasti par pozicionālajām skaņu pārmaiņām runā viena vārda robežās, t. i., morfēmu sadūrā, tomēr pozicionālas fonēmu pārmaiņas vērojamas arī vārdu sadūrā saistītā, vidēji ātrā runā.

Pētījumam izmantots fonētiski marķēts latviešu valodas runas korpuss (aptuveni 4 stundu audioieraksti; korpussā ietverti 67 runātāju balss ieraksti), kas izstrādāts 2013. gadā IT kompetences centra ERAF līdzfinansētā projekta “Informācijas un komunikāciju tehnoloģiju kompetences centrs” (finansēšanas līgums L-KC-11-0003) nozares pētījuma Nr. 2.9. “Runas korpusa izveide, principi, metodes un realizācija” laikā.

Analizētas divu vārdu (V1 un V2) saduras, ja starp vārdiem nav pauzes. Noteikts, vai 1) V1 beigās notiek kvalitatīvas skaņu pārmaiņas, piem., nebalsīga troksneņa asimilācija balsīguma ziņā, 2) V1 beigās notiek kvantitatīvas skaņu pārmaiņas, piem., īsa neuzsvērta patskaņa redukcija, 3) V1 vērojums beigu skaņas zudums, piem., īsa neuzsvērta patskaņa zudums, 4) V2 notiek sākuma skaņas kvalitatīva pārmaiņa, piem., nebalsīga troksneņa asimilācija balsīguma ziņā; 5) zūd V2 sākuma skaņa, 6) notiek V1 un V2 kontrakcija un kā to ietekmē iepriekšminētie gadījumi.

Pirmie rezultāti liecina, ka vārdu sadūrā izplatīta ir asimilācija balsīguma ziņā, piem., *es domāju* [ez dʊmɑːj], *šeit būtu* [ʃejd buːt]. Bieži vērojams arī nebalsīgā troksneņa [t] asimilatīvs zudums vārdā *kaut*, piem., *kaut kas* [kɑu kas], *kaut ko* [kɑu kʊ], *kaut kādam* [kɑu kaːdam]. Ja V1 beidzas un V2 sākas ar vienas kvalitātes un kvantitātes skaņu, bieži vien precīza vārdu robežas vieta nav nosakāma.